

ELAZIĞ İLİ AĞIZLARINDA FONETİK SAPMALAR¹

Fatih ÖZEK²

ÖZET

Elazığ İli Ağızları, Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı eserinde sınırlarını çizdiği Doğu Grubu Ağızları (Ağrı, Artvin Merkez, Şavşat – Artvin - , Ardanuç – Artvin -, Yusufeli – Artvin -, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa - Birecik ve Halfeti hariç-, Van ağızları) içinde yer almaktadır.

Ses olaylarının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerin çoğu – bilindiği gibi- dillerdeki genel temayüller, seslerin birbirleriyle ilişkileri, en az çaba yasası ve genel fonetik eğilimler ile ilgilidir. Çalışmada “*Fonetik sapma*” terimi, genel olarak bu sebepler ve eğilimler dışında oluşmuş ses olaylarını; özel olarak da Türkçenin genel fonetik eğilimleri dışındaki ses olaylarını ifade etmek için kullanılmıştır.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Elazığ İli Ağızlarında fonetik sapma olarak değerlendirilen ses olayları tespit edilmiştir. Bu ses olayları şu başlıklar altında değerlendirilmiştir:

- Kelime kök veya gövdelerindeki kalınlaşma veya incelme yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu.
- Kelime kök veya gövdelerindeki ünlü - ünsüz uyumsuzluğu
- Eklerde kalınlaşma veya incelme yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu
- Eklerde ünlü - ünsüz uyumsuzluğu.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise fonetik sapma olarak değerlendirilen ses olayları, tespit edildikleri yerleşim birimlerine göre haritalandırılmıştır. Böylelikle Elazığ İli Ağızlarında fonetik sapma olarak değerlendirilen ses olaylarının coğrafi görünümü ortaya konulmuştur. İlk tespitlerimizde göre bölgedeki fonetik sapmalar, çoğunlukla Türkçe dışında bir başka dili de kullanılan yerleşim yerlerinde görülmektedir. Bu noktadan hareketle fonetik sapmaların yerel diller/ iki dillilik ile ilişkisi olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi Ağızları, fonetik sapma, iki dillilik, fonetik, ağız

¹ Bu makale, VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda (22-26 Mayıs 2017-Ankara) sunulmuş bildirinin genişletilmiş şeklidir.

² Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Beşeri ve Sosyal Bilimler Fak., TDE Bölümü, fozek@firat.edu.tr

PHONETIC DEVIATIONS IN ELAZIĞ SUB-DIALECTS

ABSTRACT

This study examines Elazığ sub-dialect, marked out by Leyla Karahan in *Classification of Anatolian Sub-Dialects* (which includes Ağrı, Artvin, Şavşat-Artvin-, Ardanuç-Artvin-, Yusufeli-Artvin-, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa -except Birecik and Halfeti -, Van sub-dialects and Trabzon, Rize, Hopa-Artvin, Arhavi-Artvin-, Artvin-, Borçka-Artvin districts-). There are various reasons for sound events. Most of these reasons- as it is known- are related to general tendency of languages, sound relations, the least effort law and general phonetic tendencies. In this study the term *phonetic deviation* is used for 'the sound event occurred outside above-mentioned phonetic tendencies, especially the ones outside the Turkish general phonetic tendencies.

The study is divided in two main chapters. In the first chapter, phonetic events seen as phonetic deviations in Elazığ sub-dialects are determined. These sound events are studied under the following titles:

- . Consonant-vocal coherence in terms of velarizations or palatalizations in the roots or stems of the words.
- . Consonant-vocal coherence in the roots or stems of the words.
- . Consonant-vocal coherence in terms of velarizations or palatalizations in suffixes.
- . Consonant-vocal coherence in suffixes.

In these second chapter of the study, the sound events that are determined as phonetic deviation are mapped in the order of the locations they are found. In this way, an outlook of the sound events that are determined as phonetic deviations are asserted. According to our first observations, the phonetic deviation in these regions are mostly seen in the locations where another language other than Turkish is also used. Within this framework, it will be analysed whether phonetic deviation have any relations with local languages/bilingualism.

Keywords: Turkey Turkish subdialects, phonetic deviations, bilingualism, phonetics, subdialects.

GİRİŞ

Elazığ'ın Konumu

Elazığ, doğuda Bingöl, güneyde Diyarbakır, batıda Malatya ve kuzeyde de Tunceli ile komşudur. Elazığ, Bingöl'e 140, Malatya'ya 95, Tunceli'ye 136, Diyarbakır'a 145 km. uzaklıktadır. Elazığ bu konumuyla Malatya, Tunceli, Bingöl ve Diyarbakır illeri arasında bir geçiş bölgesi konumundadır. (bk. Harita 1)

Harita 1 Elazığ Lokasyon Haritası

Elazığ İli Ağızlarının Türkiye Türkçesi Ağızları İçindeki Konumu

Elazığ İli Ağızları, Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması"³ adlı eserinde sınırlarını çizdiği Doğu Grubu Ağızları (Ağrı, Artvin Merkez, Şavşat – Artvin - ,

³Leylâ Karahan (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara, s.57-58

Ardanuç – Artvin -, Yusufeli – Artvin -, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa - Birecik ve Halfeti hariç-, Van ağızları) içinde yer almaktadır.

Elazığ İli Ağızları

Elazığ İli Ağızları, genel fonetik ve morfolojik eğilimleri dikkate alınarak kendi içinde beş ağız bölgesine ayrılmıştır. Bu ağız bölgeleri şu şekildedir:

I. Ağız Bölgesi

Harput ve Elazığ merkezi ile merkez köylerinin büyük bir bölümü bu ağız bölgesi içinde yer almaktadır. Ahmet Buran bu ağız bölgesinin Elazığ ağzının esasını oluşturduğunu belirtmektedir.

II. Ağız Bölgesi

Ağın merkez, Baskil'in Kaleköy, Kumlutarla, Tabanbükü, Höyük; Keban'ın Denizli, Bayındır ve Pınarlar köyleri II. ağız bölgesini oluşturmaktadır.

III. Ağız Bölgesi

Keban ilçe merkezi ile köylerinin bir kısmından oluşur. Keban'ın Denizli, Bayındır ve Pınarlar köyleri ile Baskil sınırına ve Elazığ merkeze yakın bazı köyler bu ağız bölgesinin dışında kalır.

IV. Ağız Bölgesi

Baskil ilçesinin büyük bölümünü içine alan ağız bölgesidir. Bu ağız bölgesinin içine Sivrice'nin bir kısmı da girmektedir.

V. Ağız Bölgesi

Palu, Karakoçan, Maden, Arıcak ilçeleri ile Sivrice'nin bir bölümü bu ağız bölgesini oluşturmaktadır.(Buran & Oğraş, 2003:15-22)

1. İnceleme

1.1. Fonetik Sapma

Ses olaylarının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerin çoğu – bilindiği gibi - dillerdeki genel temayüller, seslerin birbirleriyle ilişkileri, en az çaba yasası ve genel fonetik eğilimler ile ilgilidir. Çalışmada “*fonetik sapma*” terimi, genel olarak bu sebepler ve eğilimler dışında oluşmuş ses olaylarını; özel olarak da Türkçenin genel fonetik eğilimleri dışındaki ses olaylarını ifade etmek için kullanılmıştır.

1.2. Elazığ İli Ağızlarında Fonetik Sapmalar

Elazığ İli Ağızlarında, belli bir kurala bağlanamayan, herhangi bir fonetik sebeple veya Türkçenin genel temayülleri ile açıklanamayan bazı ses olayları görülmektedir. Fonetik sapma olarak değerlendirdiğimiz bu ses olaylarını aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür:

- Kelime kök veya gövdelerinde kalınlaşma yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu,
- Eklerde ünlü kalınlaşma yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu,
- Kelime kök veya gövdelerinde inceltme yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu,
- Eklerde inceltme yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu,
- Kelime kök veya gövdelerindeki ünlü - ünsüz uyumsuzluğu,
- Eklerde ünlü - ünsüz uyumsuzluğu.

1.2.1. Kelime kök veya gövdelerindeki kalınlaşma yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu

Ünlü kalınlaşması “belirli ünsüzlerin kalınlaştırma veya kalın ünlülerin benzeştirme etkilerine bağlı olarak veya başka bir nedenle kelimedeki ön, iç ve son seslerde kalın sıraya geçmeleri” (Korkmaz 2007:228)dir. Kalınlık-incelik uyumu -istisnalar hariç- Türkçenin tüm dönemlerinde korunmuştur. Türkçedeki kalınlaşma örneklerinin çoğu bu uyumunun bir gereği olarak görülebilir. Ayrıca, /k/, /g/ ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisi ünlü kalınlaşmasının diğer önemli bir sebebidir. Türkçede bu şartlar altında oluşmuş örnekleri hem ölçünlü dilde, hem de ağızlarda görmek mümkündür. Ancak yörede tespit edilen bazı örneklerde kalınlaşma, inceltici etkileri bilinen /t/, /d/, /n/, /s/, /z/, /ş/, /ç/, /c/ gibi ünsüzlerle ve /y/ yarı-ünlüsünün eşliğinde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda, kalınlık-incelik uyumu da bu örneklerde bozulmuştur. Fonetik sapma olarak tespit edilen örnekler şöyledir:

şimdi “şimdi” (Arıcak/Merkez ArıYA, s.130), (Baskil/ DoğancıkElzYAD, s.172),
(Elz/Baskil/ Aydınlar/ AkuşağıElzYAD, s.171), (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.96)

gelin “gelin” (Elz/Karacokan/Çan/Bazlama ElzYAD, s.188), (Elz/Keban/Bahçeli ElzYAD,
s.202)

düşünmüş “düşünmüş” (Elz/Karacokan/Çan/Bazlama ElzYAD, s.191)

çilek “çilek” (Elz/Karacokan/Çan/Bazlama ElzYAD, s.187)

kimsa “kimse” (Elz/Baskil/Kuşsarayı/ÇoğanlıElzYAD, s.183)

günaş “güneş” (Elz/Baskil/Kuşsarayı/ÇoğanlıElzYAD, s.183),
(Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.199)

yedi “yedi” (Elz/Baskil/ Merkez ElzYAD, s.170)

işTa “işte” (Elz/Baskil/ Merkez ElzYAD, s.170)

elça “ilçe” (Elz/Baskil/ Merkez ElzYAD, s.170)

geniş “geniş” (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.172)

geçindi “geçindi” (vefat etmek) (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.172)

türkiya “Türkiye” (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.174)

kendi “kendi” (Elz/Baskil/ Merkez/ BeşbölükElzYAD, s.171)

elli “elli” (Elz/Baskil/ Aydınlar/ KumlutarlaElzYAD, s.171)

elli “elli” (Elz/Keban/Merkez ElzYAD, s.195)

beyla “böyle” (Elz/Keban/Merkez ElzYAD, s.195)

niya “niye” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.195), (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.93)

övla “öğle” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.195)

düşuri “düşürüyor” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.198)

birlaştıh “birleştik” (Elz/Keban/Bahçeli ElzYAD, s.202)

gendı “kendi” (Elz/Keban/Sağdıçlar KBAYA, s.97)

ölum “ölüm” (Elz/Keban/Sağdıçlar KBAYA, s.104)

markezi “merkezi” (Elz/Baskil KBAYA, s.128)

tulki “tilki” (Elz/Arıcak/Bukardi, ArıYA, s.116)

yirmi “yirmi” (Elz/Arıcak, ArıYA, s.130)

1.2.2. Eklerde kalınlaşma yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu

Kelime kök veya gövdelerinde *kalınlaşma* şeklindeki fonetik sapmalar, eklerde de görülmektedir. Bu fonetik sapmalara özellikle görünün geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, yönelme halî, çokluk ve gelecek zaman eklerinde rastlanılmaktadır.

elın “elin” (Elz/Arıcak/KanbertepeArıYA, s.104)

beglerdan “beylerden” (Elz/Arıcak ArıYA, s.131)

everdım “everdim” (Elz/Arıcak/ÜçocukArıYA, s.74)

gettım “gittim” (Elz/Baskil/ÇoğanlıElzYAD, s.183)

büktım “büktüm” (Elz/Baskil/ÇoğanlıElzYAD, s.183)

geçmamış “geçmemiş” (Elz/Baskil/ÇoğanlıElzYAD, s.183)

beşTa “beşte” (Elz/Baskil ElzYAD, s.170)

áskıda “eskiden” (Elz/Baskil/BeşbölükElzYAD, s.171)

girdılar “girdiler” (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.173)

geldı “geldi” (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.173)

demışmış “demişmiş” (Elz/Baskil/Şefkat ElzYAD, s.177)

içına “içine” (Elz/Baskil/Aydınlar ElzYAD, s.181)

getmış “gitmiş” (Elz/Keban ElzYAD, s.195)

gelmiş “gelmiş” (Elz/Keban ElzYAD, s.195)

eva “eve” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.196)

gidılar “gidiyorlar” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.196), (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.93)

- geziya “geziye” (Elz/Keban/AşağıçakmakElzYAD, s.196)
- yyiam “yiyeyim” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.93)
- gelırsa “gelirse” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.93)
- béledır “böyledir” (Elz/Palu/Gökdere/ Durmuşlar ElzYAD, s.218)
- nereya “nereye” (Elz/Palu/Gökdere/ Durmuşlar ElzYAD, s.220)
- elım “elim” (Elz/Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.188)
- sepetı “sepeti” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.94)
- gebermiş “gebermiş” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.94)
- bilmiya “bilmeye” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.99)
- veracam “verecem” (Elz/Keban/Ulupınar KBAYA, s.106)
- édacam “edeceğim” (Elz/Baskil/Şituşağı KBAYA, s.127)

1.2.3. Kelime kök veya gövdelerinde incelleme yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu

Ünlü incelenmesi, kalın ünlülerin ince ünlüler ile yer değiştirmesidir. (Özek 2014:100) Bu ses olayının birçok sebebi vardır. W. Radloff arka sıra (kalın) ünlülerin, ön sıra (ince) ünlülerle değişmesini Almandaki ‘umlaut’ denilen ünlü değişmesiyle karşılaştırmaktadır ve bunu ilk olmayan ünlülerin baş kısmındaki ünlülerin yaptıkları etkinin sonucu olarak değerlendirmiştir.(Radloff 1882:64) Doğu Türkistan’daki Çağdaş Uygur ağızlarındaki bu olayı G. Juring, Radloff’un görüşüne paralel olarak bu ağızlardaki tüm incelleme ve daralmaları komşu veya daha doğrusu sonraki hecelerde ‘i’ ünlüsünün bulunmasına bağlamaktadır.(Şerbak 1998:55)Talat Tekin ünlü incelenmesinin daha çok /t/, /d/, /n/, /s/, /z/, /ş/, /ç/ ve /c/ gibi ünsüzlerle ve /y/ yarı-ünlüsünün eşliğinde gerçekleştiğini belirterek, inceltici etkisi bilenen ünsüzlere dikkat çekmiştir.(Tekin 1995:153)

İncelmeyi seslerin birbirleriyle ilişkisiyle açıklayanlar olduğu gibi, genel sesbilim kanunları çerçevesinde açıklayanlar da vardır. G. X. Kudaşev, fizik yasalarına göre ses değişmelerini ele aldığı çalışmasında, Tatar Türkçesindeki bütün ses olaylarının en önemli sebebinin “en az çaba yasası” olduğunu söyleyerek, ünlü incelenmelerinin sebebinin de bu yasaya dayandırır. Kudaşev’e

göre yapılan fonetik deneyleri sonucunda, ince ünlüler, kalın ünlülere göre söz sonunda üç beş kat, söz içinde de iki kat daha az çabayla söylenmektedir. (Alkaya 2008:30)

Ünlü incelmeleri ile ilgili söylenenlerin hepsi özel şartlar eşliğinde doğrudur. Bazen ön incelmeye birden fazla sebep de yol açabilir. Ancak yöre ağızdan tespit ettiğimiz az sayıda örnekte bu özel durumların dışında bir “ünlü incelmeleri” görülmektedir. Özellikle kalınlaştırıcı özellikleri bulunan /k/, /g/ ve /h/ ünsüzlerinin eşliğinde ince ünlülerin kullanılmasını bir “fonetik sapma” olarak değerlendirdik.

güruguna “kuyruğuna” (Elz/Baskil/Şefkat KBAYA, s.137)

başge “başka” (Elz/Arıcak/Bukardi, ArıYA, s.117)

yanlışıh (Elz/Arıcak/ÜçocukArıYA, s.80)

yağmür “yağmur” (Elz/Baskil/Şefkat KBAYA, s.138)

1.2.4. Eklerde incelmeye yönünde ünlü - ünlü uyumsuzluğu

Az sayıda örnekte eklerde incelmeye yönünde bir ünlü - ünlü uyumsuzluğu olduğu görülür:

une “ona” (Elz/Palu/Gökdere/ Durmuşlar ElzYAD, s.218)

urede “orada” (Elz/Arıcak/Bukardi, ArıYA, s.116)

bure “bura” (Elz/Arıcak/Bukardi, ArıYA, s.117)

1.2.5. Kelime kök veya gövdelerindeki ünlü - ünsüz uyumsuzluğu

Yöre ağızında /g/, /k/ ünsüzleri ve /k/ sesinin sızıcı karşılığı olan /h/ ünsüzünün ince ünlülerle birlikte kullanıldığı örnekler mevcuttur. Fonetik sapma olarak tespit edilen örnekler şunlardır:

giz “kız” (Elz/Arıcak/Bukardi, ArıYA, s.120)

giri “kırıyor” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.95)

güruguna “kuyruğuna” (Elz/Baskil/Şefkat KBAYA, s.137)

ķerar “karar” (Elz/ Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.187)

- yalmışliḥ (Elz/Arıcak/ÜçocukArıYA, s.75)
gelinliḥ (Elz/ Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.188)
kötülüḥ (Elz/ Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.189)
ëyiliḥ (Elz/ Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.189)
dedihları (Elz/Palu/Gökdere/Durmuşlar ElzYAD, s.220)
faḫirliḥ “fakirlik” (Elz/Baskil/Çoğanlı KBAYA, s.142)

1.2.6. Eklerde ünlü - ünsüz uyumsuzluğu

Bu başlık altında tespit edilen fonetik sapmalar, son ses /k/' nınsızıcılışmasıyla oluşmuş /h/' ünsüzünün ince ünlülerle birlikte kullanılmasıyla meydana gelmiştir.

- gedeceḥ “gidecek” (Elz/Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.188)
dëyeceḥ “diyecek” (Elz/Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.188)
döneceḥ “dönecek” (Elz/Karakoçan/Bazlama ElzYAD, s.189)
ekiḥ “ekiyoruz” (Elz/Baskil/DoğancıkElzYAD, s.172)
yayiḥ “yayıyoruz” (Elz/Baskil/Aydınlar ElzYAD, s.181)
geleceḥ “gelecek” (Elz/Sivrice/MollaaliElzYAD, s.222)
istedih “istedik” (Elz/Palu/Gökdere/ Durmuşlar ElzYAD, s.218)
édaceyih “edeceğiz” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.93)
gidiḥ “gidiyoruz” (Elz/Keban/Karkit KBAYA, s.104)

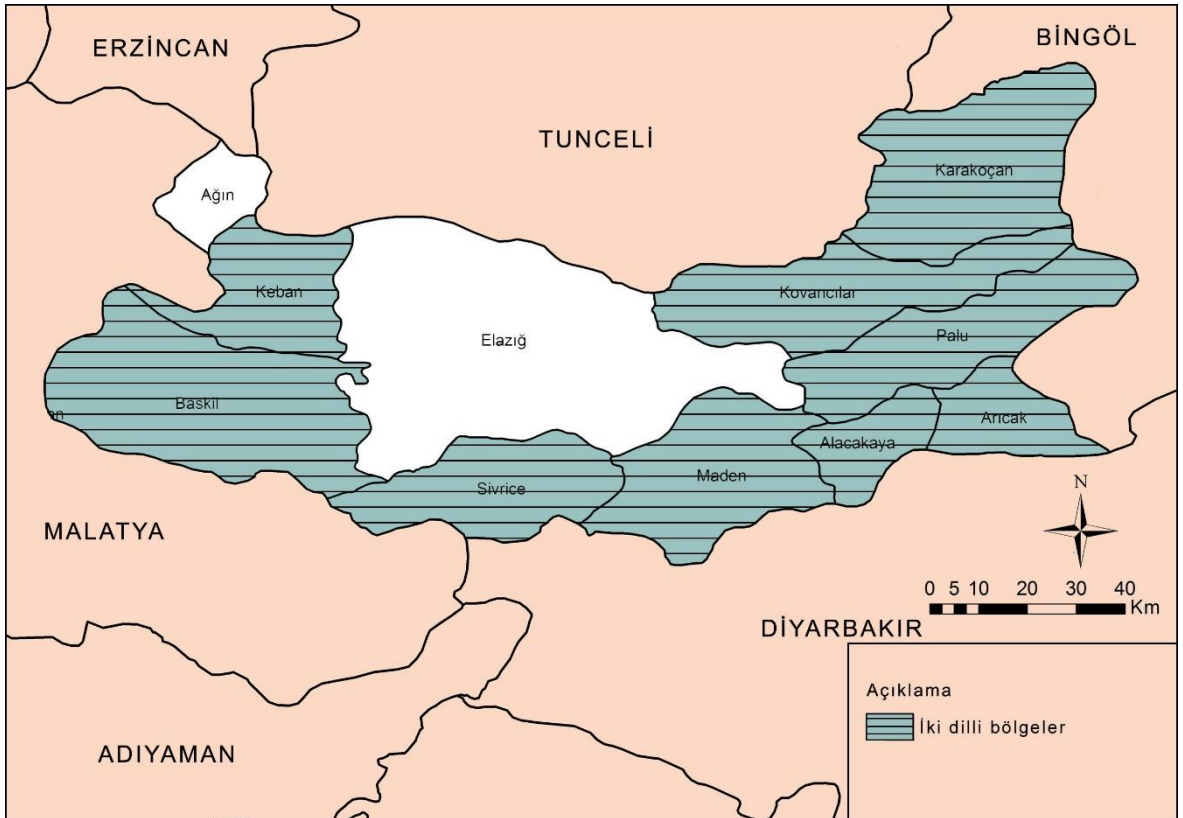
SONUÇ

Elazığ ili ağızlarında tespit edilen fonetik sapmalar, yoğun olarak Elazığ ili III., IV. ve V. Ağız bölgelerindedir. Bu ağız bölgeleri, çoğunlukla anadili Türkçe olmayan veya Türkçeden başka ikinci bir dil konuşulan yerleşim birimleridir. (bk. harita 2) Yine, anadili Türkçe olan veya Türkçeden başka herhangi bir dil konuşmayan ve yoğunluğu Elazığ merkez ve Ağın

ilçelerinin oluşturduğu I. ve II. ağız bölgelerinde ise bu sapmalara ya hiç rastlanmamış ya da çok az örneği görülmüştür. (bk. harita 2)

Türkçenin genel mantığı içinde açıklanamayan bu sapmaların oluşmasında, bölgedeki yerel dillerin (Kütçe ve Zazaca) Türkçe üzerindeki etkisi hissedilmektedir. Bu durum, bölgede yaşayan insanların Türkçeyi daha geç bir zamanda öğrenmiş olmaları, ilk öğrendikleri dilin fonetik özelliklerinin devam etmesi ve netice itibariyle Türkçenin genel mantığını kavrayamamış olmalarıyla izah edilebilir.

Çalışmada, fonetik sapmaların daha ziyade iki dilli bölgelerde olduğu tespit edilerek, yerel diller, iki dillilik ile fonetik sapmalar arasında ilişki kurulabileceği Elazığ ili ağızları örneğinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Harita 2 - Fonetik Sapmaların Tespit Edildiği Yerleşim Birimleri

KAYNAKÇA

- Alkaya, E. (2008), “Sibirya tatar türkçesindeki uzun ünlüler üzerine bir değerlendirme”,
TurkishStudies, Voulme 3/4,19-41
- Buran A, &Oğraş Ş. (2003), *elazığ ili ağızları*, Elazığ Kültür Kurultayı , Elazığ.
- Buran, A .(1997), *Keban, baskil ve ağin yöresi ağızları*, TDK , Ankara.
- Gülensoy T, &Buran A. (1994), *Elazığ yöresi ağızlarından derlemeler*, TDK ,Ankara.
- Karahan, L.(1996), *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*, TDK ,Ankara.
- Korkmaz, Z. (2007), *Gramer terimleri sözlüğü*, TDK ,Ankara.
- Özek, F. (2014), *Tarihî türk lehçelerinde ünlüler*, Akçağ, Ankara.
- Radloff , W. (1882), *Phonetik der nördlichenTürkspachen*, Leibniz.
- Şaştım, Z. (2003), *Arıcak (elazığ) ve yöresi ağızları*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Şçerbak,A.M. (1998), *Türk lehçelerinin karşılaştırmalı ses bilgisi* (Çev. E. Mahmut), TDK
Ankara.
- Tekin, Talat. (1995), *Türk dillerinde birincil uzun ünlüler*, Simurg ., İstanbul.